

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

«20» листопада 2020 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності**

076«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему:

**«ОБГРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЦУКРОВОЇ
ГАЛУЗІ НА МАКРОРІВНІ»**

Виконавець:

Студентка ФЕУП

Сулима Ірина Миколаївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Янковий Володимир Олександрович _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ	
1.1. Теоретична суть поняття «галузь», її функції та категорії	6
1.2. Цукробурякове виробництво як галузь економіки України.....	13
1.3. Державне регулювання цукрової галузі України та світовий досвід.....	22
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	
2.1. Аналіз світового ринку цукру та місце України в ньому.....	31
2.2. Сучасний стан цукрового виробництва в Україні.....	45
2.3. Конку rentне середовище у цукровій галузі	54
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	
3.1. Проблеми розвитку цукрової галузі України.....	63
3.2. Шляхи підвищення ефективності функціонування цукрової галузі в Україні.....	71
3.3. Розрахунок прогнозних показників розвитку цукрової галузі України.....	77
ВИСНОВКИ	89
Список використаних джерел	93
Додатки	100

ВСТУП

Актуальність теми. Цукробурякове виробництво – один з провідних підкомплексів АПК України, від рівня розвитку якого залежить активність формування цукрової галузі та становище продовольчого сектору країни. Сучасний стан бурякоцукрового виробництва як однієї зі складових національної економіки України та її експортного потенціалу потребує створення умов подальшого розвитку і підвищення ефективності на основі гармонійного поєднання функцій держави та ринкового механізму. Сучасні зміни в економіці призвели до поступового занепаду в цукробуряковій галузі, що в свою чергу виявило зниження виробництва і реалізації цукру. За цих умов необхідна така організаційна перебудова структури цукробурякового підкомплексу, яка дала б поштовх до відновлення основних засобів цукрових заводів та дала змогу забезпечити бурякосійні господарства технічними засобами.

Проблемні аспекти галузевих перетворень і перспектив розвитку бурякоцукрового виробництва досить ґрунтовно розглянуті в працях: Л. Федулової, Т. Шинкаренка, Ю. Кіндзерсокого, Н. Ткаченко, А. Корчинського та інших. Проте, результати опрацювання їх наукового доробку показують, що на сьогодні залишаються недостатньо вирішеними теоретичні, методичні і практичні питання щодо обґрунтування перспектив розвитку бурякоцукрового виробництва. З огляду на це, на сьогодні залишається актуальним вибір теми дипломної роботи, її предметно-об'єктної сфери, обґрунтування мети та завдань дослідження.

Мета роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти обґрунтування перспектив розвитку цукрової галузі на макрорівні.

Для досягнення визначеної мети поставлено та вирішено такі **завдання**:

- здійснити аналіз поняття «галузь» та визначити її функції і категорії;
- визначити сутнісну характеристику цукрової галузі, її історію та етапи становлення;

- дослідити особливості державного регулювання цукрової галузі в Україні та Світі;
- провести комплексну характеристику стану цукрової галузі в Світі та визначити місце України в ньому;
- проаналізувати стан розвитку та рівень ефективності функціонування бурякоцукрового виробництва на макрорівні;
- оцінити сучасний стан конкурентного середовища в цукровій галузі;
- обґрунтувати основні проблеми розвитку бурякоцукрової галузі;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності функціонування бурякоцукрового комплексу в Україні;
- здійснити розрахунок прогностичних показників розвитку цукрової галузі України.

Об'єктом дослідження є процес оцінки та прогнозування основних показників розвитку цукрової галузі.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних питань розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва.

Методи дослідження, які застосовувалися у роботі:

- загальнонаукові – для визначення сутності та змісту поняття «галузь»; враховують закони та закономірності економічної теорії, аграрної економіки;
- статистичні методи – для кількісної оцінки та аналізу економічної ефективності бурякоцукрового виробництва;
- методи економіко-статистичного аналізу: табличний – для більш наочного відображення результатів дослідження; графічний – для відображення динаміки показників розвитку цукрової галузі;
- системно-структурний – для обґрунтування організаційно-економічного механізму формування стратегії розвитку бурякоцукрового виробництва в Україні;

- балансовий метод змінних та метод кореляційно-регресивного аналізу. Застосована комп'ютерна програма Microsoft Excel та STATISTICA 7.0 від StatSoft – для прогнозування окремих показників функціонування бурякоцукрового комплексу України.

Інформаційною базою дослідження стали наукова і спеціальна література з економічної теорії; відповідні законодавчі та нормативно-правові акти України; офіційні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України; зведені статистичні дані Державної служби статистики України та дані бази статистичної інформації Trade Map, FAO Stat, що вказують на тенденції розвитку цукрової галузі в Україні та світі; монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів; матеріали періодичних видань та ін.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (64 найменувань) та одного додатка. Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок. Основний зміст викладено на 83 сторінках. Робота містить 15 таблиць та 23 рисунки.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи підготовлено публікацію Сулима І.М., Янковий О.Г. Аналіз цукрової галузі України на основі математико-статистичних методів та моделей. II Міжнародна науково-практична конференція кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки ХНТУ «Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку», 2020, с.373-366.

ВИСНОВКИ

У роботі досліджуються теоретичні, методичні та прикладні аспекти обґрунтування перспектив розвитку цукрової галузі на макрорівні. Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Здійснено аналіз поняття «галузь» та визначено її функції та категорії. Галузь – це сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності. Класифікація галузей промисловості заснована на наступних основних економічних принципах: економічне призначення виробленої продукції; характер функціонування продукції у виробничому процесі; однорідність цільового призначення продукції, спільність сировини, що переробляється, спорідненість застосовуваної технології; характер впливу на предмет праці й ін.

2. Визначено сутнісну характеристику цукрової галузі, досліджено її історію та етапи становлення. Вияснено, що Україна – традиційна цукрова держава. Тут досить сприятливі ґрунтово-кліматичні та екологічні умови для розвитку буряківництва, що слугує основою розвитку переробної промисловості. Цукробуряковий підкомплекс, як досліджувана нами галузь, – це одне з найбільших агропромислових формувань, яке впливає на розвиток і ефективність функціонування всього агропромислового комплексу України.

3. Досліджено особливості державного регулювання цукрової галузі в Україні та Світі. З'ясовано, що основний закон «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру», що регулює ринок цукру, не містить визначених цілей регулювання та індикаторів вимірюваності ефективності регулювання ринку цукру в цілому. Аналіз державного регулювання цукрової галузі показав, що складна ситуація в галузі значною мірою є наслідком проблем, сформованих на законодавчому та адміністративних рівнях. Проаналізувавши досвід державного регулювання цукрової галузі, бачимо, що більшість країн, які його виробляють, вживають заходів протекціоністської політики прямими непрямыми методами регулювання економіки, здійснюють

регулювання внутрішнього ринку через квоти та гарантування цін на цукор і сировину.

4. Проведено комплексну характеристику стану цукрової галузі в Світі та визначили місце України в ньому. Було з'ясовано, що на даний час в загальній структурі виробництва цукру у світі найбільшу питому вагу займає цукор з цукрової тростини. Це пояснюється тим, що тростинний цукор має значно меншу собівартість та ціну, ніж продукція з сировини-аналога – цукор з цукрового буряку. При аналізі світових тенденцій щодо виробництва та споживання цукру за останні десять маркетингових років встановлено, що світове виробництво цукру характеризується різкими коливаннями. Найбільшими виробниками цукру є Індія, Бразилія, ЄС, Таїланд та Китай. Серед виробництва цукрового буряку Україна посідає сьоме місце. Споживання цукру за цей період повільно, але збільшується. Найбільшими споживачами є Індія, ЄС та Китай. Найбільшим виробником цукру серед країн є Бразилія, частка якої у світовому виробництві цукру становить 18,17 %.

5. Майже половина експорту цукру в світі припадає на лідера країну-виробника тростинного цукру – Бразилію. Бразилія як найбільший експортер цукру має найкращі умови для збільшення обсягів вирощування тростини та її переробки на альтернативний вид палива – етанол. У світовій структурі імпорту найбільшу питому вагу займають Індонезія та Китай, частка яких у 2019/2020 році склала 12,62% та 10,46% відповідно.

6. З'ясовано, що вплив України на світовий ринок є незначним. У 2019/20 МР у порівнянні з минулим періодом обсяг експорту зменшився на 311,88 тис. т або на 55,04%. В той же час імпорт збільшився на 94,61 тис. т і склав 95,66 тис. т.

7. Проаналізовано стан розвитку та рівень ефективності функціонування бурякоцукрового комплексу на макрорівні. Вияснено, що основні аналітичні показники ринку цукру в Україні піддаються коливанням протягом досліджуваного періоду. Бурякоцукрова галузь України у 2019/20 МР погіршила свої показники – площа посівів цукрових буряків зменшилась на

5,43%, валовий збір зменшився на 26,89%. Аналіз урожайності цукрового буряка показав періодичну позитивну динаміку до збільшення, що пояснюється ефективним використанням сільськогосподарськими товаровиробниками засобів захисту рослин, удобрення та системи догляду за посівами. Однак у 2019/20 МР урожайність зменшилась на 9,25% та склала 46,1 т/га. Зменшення кількості сировини потягнуло за собою скорочення виробничих потужностей і, як наслідок, зменшення виробництва цукру в цілому. Виробництво цукру у 2019/20 МР у порівнянні з минулим сезоном зменшилось на 18,68% та становило 1,48 млн т.

8. Оцінено сучасний стан конкурентного середовища в цукровій галузі. Протягом досліджуваного періоду кількість працюючих в Україні заводів поступово зменшувалася – у 2011 р. працювало 77 заводів, у 2014 р. – 48, в 2017 р. – 46, у 2019 – 33 цукрових заводів. Продовжують досить успішно працювати в основному виробники цукру, що входять до складу великих агропромислових об'єднань. Найбільше цукру було виготовлено на заводах ТОВ Фірма «Астарта-Київ» - 301, 5 тис. т, ТЗОВ «Радехівський цукор» - 296,3 тис. т та ЗАТ «Укрпромінвест Агро» - 228 тис. т.

9. Обґрунтовано основні проблеми розвитку бурякоцукрової галузі. З'ясовано, що бурякоцукрова галузь України перебуває в кризовому стані. Основними проблемами покращення ефективності бурякоцукрового виробництва в Україні є відсутність чіткого регулювання ринку цукру, висока собівартість цукру, скорочення матеріально-технічного забезпечення бурякосіючих господарств і цукрових заводів.

10. Запропоновано шляхи підвищення ефективності функціонування бурякоцукрового комплексу в Україні. Визначено, що для підвищення ефективності функціонування цукрової галузі суб'єкти бурякоцукрового ринку України мають вжити ряд організаційно-економічних, нормативно-правових, виробничо-технічних заходів, головними з яких є реконструкція матеріально-технічної бази галузі, підвищення конкурентоспроможності продукції, підвищення її якості, диверсифікація галузі, удосконалення законодавства в

напрямку переходу до вільного ринку. Основними принципами державної економічної політики щодо перспективного розвитку цукробурякового виробництва повинні бути: створення сприятливого інвестиційного клімату та економічних передумов для підвищення ефективності виробництва; забезпечення потреб населення в цукрі відповідно до науково обґрунтованих норм і його платоспроможності; розробка і впровадження у виробництво економічних і нормативно-правових регуляторів управління ринковими відносинами; визначення обсягу реалізації та прогнозування експортних ресурсів цукру, освоєння зовнішніх ринків. Важливим напрямом розширення внутрішнього ринку цукру є диверсифікація виробництва, що сприятиме перетворенню частини цукрових заводів на комплекси, які вироблятимуть цукор, цукровмісні продукти, продукцію з відходів виробництва.

11. Здійснено розрахунок прогнозних показників розвитку цукрової галузі, в результаті якого за допомогою прогнозування балансовим методом було визначено прогнозні значення наступних показників: обсяг виробництва цукру в Україні у 2021 році складе 1750,10 тис. т., експорт становитиме 626,20 тис. т., фонд споживання становитиме 1114,80 тис. т., а імпорт складе 2,47 тис. т. За допомогою аналітичного програмного комплексу STATISTICA 7.0 застосовано кореляційно-регресійну модель та проаналізовано вплив факторів на обсяг виробництва цукру. Визначено, що найбільше впливають на формування об'ємів виробництва цукру такі фактори як: валовий збір цукрового буряка та фактор часу (сукупність неврахованих факторів). За результатами розрахунків методом кореляційно-регресійного аналізу з'ясовано, що обсяг виробництва цукру у 2021 році складе 1,453 млн т, відхилення становить +/- 203 тис. т.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 30.05.2020).
2. Циренов Д. Д., Шірапов Ц. Д. Оцінка структурних зрушень в продуктивних силах регіону з використанням порядкової шкали. *Вісник Бурятської державної сільськогосподарської академії ім. В. Р. Філіппова*. 2018. № 1 (38). С. 110-116.
3. Шірапов Ц. Д., Циренов Д. Д., Сандітов Б. Д. Використання моделі міжгалузевого балансу з метою оптимізації галузевої структури регіональної економіки. *Вісник Бурятського державного університету. Сер. Економіка і менеджмент*. 2018. № 1. С. 88-95.
4. Шірапов Ц. Д. Поняття, сутність і зміст галузі і галузевої структури економіки регіону. *Вісник Бурятського державного університету. Сер. Економіка і менеджмент*. 2018. № 1. С. 59-67.
5. Федулова Л. Технологічний розвиток економіки. *Економіка України*. 2017. № 5. С. 4-10.
6. Шинкаренко Т.П. Структурні зміни в економіці України: порівняння із загальносвітовими тенденціями. *Економіка і прогнозування*. 2017. № 1. С. 77-92.
7. Колбачев Є. Б., Штапова І. С. Теорія галузевих ринків : навч. посіб. Ростов: Фенікс, 2018. 269 с.
8. Павлюк А. П. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки: аналітична доповідь. URL: <http://www.niss.gov.ua>. (дата звернення 30.06.2020).
9. Кіндзерський Ю. В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації : монографія. Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2016. 536 с.

10. Ткаченко Н. М., Кравченко І. Й. Цукрова промисловість України: минуле і сучасне, шляхи відновлення галузі. *Цукор України*. 2017. №4. С. 24-28.
11. Ткаченко Н. М., Ткаченко О. О. Шляхи подолання кризових явищ у цукровій промисловості. *Міжнародний науково-виробничий журнал. «Економіка АПК»*. 2018. № 8. С. 46-49.
12. Корчинський А. Й., Саласін К. І. Цукрова промисловість : навч. посіб. Державне виробництво технічної літератури. Київ, 2018. 268 с.
13. Калашникова С. В. Пищевая промышленность СССР: учебное пособие. Издательство «Пищевая промышленность СРСР». Москва, 1997. 213 с.
14. Офіційний сайт Національної асоціації цукровиків України. веб-сайт. URL: <http://ukrsugar.com/uk> (дата звернення 02.07.2020).
15. Красняк О. П. Методичні підходи дослідження інтеграційних процесів в бурякоцукровому підкомплексі та структури ринку цукру. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 5. С. 36-41.
16. Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру : Закон України від 15 трав. 2003 р. № 758 URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.07.2020).
17. Про забезпечення переробки цукрових буряків урожаю: Закон України від 24 вер. 1997 р. № 1063. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.07.2020).
18. Про нарощування обсягів виробництва цукрових буряків та цукру у 1998 і 1999 роках : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.1997 р. № 758. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 03.07.2020).
19. Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру: Закон України від 17 червня 1999 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 03.07.2020).
20. Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2017 р. до 1 вересня 2018 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2017р. №22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 03.07.2020).

21. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 15 серп. 2018 р. №1877-15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 03.07.2020).
22. Про визнання таким, що втратив чинність Закон України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру»: Закон України від 04 вер. 2018 р. № 2518-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 03.07.2020).
23. Калетнік Г. М., Старосуд В. І., Амонс С. Е. Організаційно-економічні засади підвищення ефективності виробництва насіння цукрових буряків. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики»*. 2017. №10. С. 7-23.
24. Світовий ринок цукру може опинитися в дефіциті. Укрінформ : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2750680-svitovij-rinok-cukru-moze-opinitisa-v-deficiti-prognoz.html> (дата звернення 05.07.2020).
25. Михайлов Ю. Цукрова промисловість Франції: реформа без істерії. *Пропозиція*. 2017. №5. С.18-19.
26. Осика С. Г., Пятницький В.Т. Світова організація торгівлі: навч. посіб. К.Т.С. Київ, 2018. 524 с.
27. Хаєцька О.П. Світовий ринок цукру та місце України в ньому. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. №8. С.80-90.
28. Обзор сахарной отрасли государств - членов Евразийского экономического союза за 2012 - 2016 гг. *Євразійська цукрова організація: веб-сайт*. URL: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/prom_i_agroprom/dep_agroprom/sensitive_products/Documents/Обзор%20рынка%20сахара.pdf (дата звернення 06.07.2020).
29. Сільськогосподарські культури / *ФАОСТАТ. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН: веб-сайт*. URL: <http://www.fao.org/faostat/ru/?#data/QC/visualize> (дата звернення 15.07.2020).

30. Данилишин М. С. Основні тенденції кон'юнктури світового ринку цукру. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. №1. С. 263-267.
31. Виробництво цукру в світі з 2010/2011 МР по 2019/2020 МР. *Статистика* : веб-сайт. URL: <https://www.statista.com/statistics/249679/total-production-of-sugar-worldwide/> (дата звернення 20.07.2020).
32. Споживання цукру в світі з 2010/2011 МР по 2019/2020 МР. *Статистика* : веб-сайт. URL: <https://www.statista.com/statistics/249679/total-production-of-sugar-worldwide/> (дата звернення 20.07.2020).
33. Ринок цукру 2018-2019 МР. *Міжнародна організація цукру*: веб-сайт. URL: <https://www.isosugar.org/sugarsector/sugar>(дата звернення 02.07.2020).
34. Індекс продовольчих цін ФАО. *ФАОСТАТ. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН*: веб-сайт. URL: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/ru/> (дата звернення 01.08.2020).
35. Торгові потоки цукру в країнах СНД: що змінилось, чого очікувати? / *Національна асоціація цукровиків України «Укрцукор»*: веб-сайт. URL: <http://www.ukrsugar.com/uk/post/svitovij-rinok-cukru-torgovi-potoki-cukru-v-krainah-snd-so-zminilos-cogo-ocikuvati> (дата звернення 02.08.2020).
36. Структура експорту цукру в світі. *Trademap* : веб-сайт. URL: <https://www.trademap.org> (дата звернення 10.08.2020).
37. Структура імпорту цукру в світі. *Trademap* : веб-сайт. URL: <https://www.trademap.org> (дата звернення 10.08.2020).
38. Sugar: World Markets and Trade. Foreign Agricultural Service. *USDA. Office of Global Analysis* : веб-сайт. URL: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/Sugar.pdf> (дата звернення 15.08.2020).
39. Структура експорту цукру з України. *Trademap* : веб-сайт. URL: <https://www.trademap.org> (дата звернення 20.08.2020).
40. Структура імпорту цукру в Україну. *Trademap* : веб-сайт. URL: <https://www.trademap.org> (дата звернення 20.08.2020).

41. Несолодкі перспективи: у 2019 експорт цукру в Україні може скоротитися до 25%. *Свідок* : веб-сайт. URL: <https://svidok.online/nesolodki-perspekty-vy-u-2019-eksport-tsukru-v-ukrayini-mozhe-skoroty-ty-sya-do-25/>(дата звернення 21.08.2020).
42. Гапоненко Т.М. Аналіз сучасного стану ринку цукру в Україні та світі. *Економіка та управління підприємствами*. 2016. №10. С. 292-295.
43. Державна служба статистики України. веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 22.08.2020).
44. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо ситуації на ринку цукру *Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України* : веб-сайт. URL: <http://minagro.gov.ua>.
45. Статистичний збірник (Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України). Державна служба статистики України. Київ. 2020.
46. Статистичний збірник (Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України). Державна служба статистики України. Київ. 2015.
47. Данилишин М. С. Ефективність діяльності бурякоцукрової галузі України. *Економіка та держава*. 2016. № 1. С. 108-111.
48. Онищук Ю. В. Стратегія розвитку підприємств цукрової промисловості України в умовах євроінтеграції : дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Чернігів. 2017 . 292 с.
49. Статистичний щорічник України за 2018 рік. Державна служба статистики України. Київ. 2019.
50. Статистичний щорічник України за 2012 рік. Державна служба статистики України. Київ. 2014.
51. Лиськов В. В. Формування ефективної структури цукрової промисловості України : дис. ... канд. економ. наук: 08.07.01 / Інститут економіки НАН України. Київ. 2017. 230с.

52. Прийдак Т. Б. Стратегія розвитку та підвищення ефективності бурякоцукрового виробництва : дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03 / Полтавська Державна Аграрна Академія. Полтава. 2018. 198 с.
53. Зелена книга «Регулювання ринку цукру». *Офіс ефективного регулювання (BRDO)* : веб-сайт. URL: <https://cdn.regulation.gov.ua/53/b7/b1/9f/regulation.gov.uaA3> (дата звернення 10.09.2020).
54. Перспективи розвитку цукрової промисловості України. *Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції цукровиків України* . НУХТ, 2019. №3. С. 120-135.
55. Солодкі сподівання: чи стане 2017 рік зірковим для цукрового буряка / *Аграрне інформаційне агентство* : веб-сайт. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/solodki-spodivanna-ci-stane-2017-rik-zirkovim-dla-cukrovogo-buraka> (дата звернення 15.09.2020).
56. Ходаковська З. М. Основні аспекти реконструкції цукрових заводів України. *Цукор України*. 2017. № 4-5. С. 5-8
57. Ільків Л. А. Сучасний стан та ефективність виробництва цукрових буряків *Молодий вчений*. 2018. № 11 С. 1124-1127.
58. Бондар В. С., Гореленко В. І. Цукровий ринок у близькій перспективі. *Цукрові буряки*. 2018. № 4. С. 4-9.
59. Біопаливо — майбутнє цукрової галузі України. *Офіційний сайт Національної асоціації цукровиків України* : веб-сайт. URL: <http://www.ukrsugar.com/uk/post/biopaliwo-majbutne-cukrovoi-galuzi-ukraini> (дата звернення 01.10.2020).
60. Ткаченко Н. М., Кравченко І. Й. Цукрова промисловість України: минуле і сучасне, шляхи відновлення галузі. *Цукор України*. 2014. № 4. С. 24-28.
61. Семенда Д. К., Семенда О. В. Сучасний стан та тенденції розвитку ринку технічних культур в Україні. *Агросвіт*. 2019. № 6. С. 65-74.

62. Шаповалова Е. Н., А. С. Рябченко Балансовый метод в анализе развития региональной экономики. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. 2018. № 2/1. С. 219-221.
63. Чайка Т. Ю. Возможности застосування балансового методу при управлінні витратами робочого часу на підприємстві. *Економіка і регіон*. 2014. № 6. С. 28-35.
64. Харченко Ю. А. Кореляційно-регресійний аналіз обсягів збуту продукції промислового підприємства. *Економічний простір*. 2014. № 86. С. 214-223.